

JAUNAS IR PILIETIŠKAS

Integruotas socialinis ugdymas XXI amžiuje:
ekonomikos, etikos ir pilietiškumo
ugdymo programos metodologinės gairės

Lietuvos
laisvosios
rinkos
institutas

Parengė:
Justina Kuncaitienė
Prof. dr. Giedrė Kvieskienė
Dr. Saulius Matulevičius
Mokytoja ekspertė Lina Zubauskienė

Lietuvos laisvosios rinkos institutas yra privati, pelno nesiekianti, nevyriausybinių organizacijų, įsteigta 1990 metais, kurios misija yra skleisti ir įtvirtinti asmens laisvės ir atsakomybės, laisvosios rinkos bei ribotos valdžios idėjas

Bendrai finansuojama pagal
Europos Sąjungos programą
„Erasmus+“

Projekto numeris – 2020-1-LT01-KA201-078065. Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi jo rengėjų, bet ne Švietimo mainų paramos fondo, Europos Komisijos ar jos institucijų požiūrį, todėl Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už šios medžiagos turinį ir galimą panaudojimą

Vilniaus prekybos paramos fondas

2022 metai

TURINYS

1. Įvadas	4
2. Pilietiškumo ugdymas XXI amžiaus kontekste	6
3. Socialinio ugdymo kompetencija	8
4. Socialinis sąmoningumas ir jaunuolių kognityvioji ir socialinė raida	10
5. Socialinio sąmoningumo ugdymo prieigos	13
5.1. Reiškinių grįstas mokymas(is)	13
5.2. Socialinis ugdymas individualiu, bendruomenės ir globaliu lygmenimis	16
5.3. Ekonomikos, etikos ir pilietiškumo integracija – socialinio ugdymo pagrindas	17
6. Ugdymo programa „Jaunas ir pilietiškas“ 5–8 kl. .	22
6.1. Tikslas ir uždaviniai	22
6.2. Ugdomos kompetencijos	23
6.3. Ugdymo programos struktūra ir naudojimo(si) galimybės.....	26
6.4. Programos temos	28

1. ĮVADAS

Lietuvos pažangos strategijos „Lietuva 2030“ vizija švietimui – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, valstybės ir pasaulio ateitį¹. Ši vizija gali būti įgyvendinta atnaujinus ne tik mokomąjį turinį, bet ir didelį dėmesį telkiant į inovatyvių, tarpdiscipliniškai žinias taikančių, atvirų pokyčiams ir iššūkiams jaunų žmonių ugdymą.

XXI amžius yra dinamiškas, kupinas naujovių ir netikėtumų. Šis laikotarpis išsiskiria iš kitų technologinės kaitos sparta, politinių įvykių dinamika bei pasaulėžiūrų gausa. Informacinėms technologijoms atvėrus didžiulius informacijos laukus, tampa komplikuota pasirinkti informaciją ir įvertinti jos patikimumą. Paaugliai taip pat susiduria su sunkumais, kaip nepasiklysti informacijos gausoje, kaip pasirinkti tai, kas tinkama ir kaip priimti vertybiškai pagrįstus sprendimus.

Pilietinio sąmoningumo ugdymas tampa šių laikų iššūkiu. Kaip tokiomis aplinkybėmis ugdyti jauną žmogų kaip socialiai sąmoningą asmenį bei pilietį?

¹ Lietuvos Respublikos Seimas, Nutarimas dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo. Prieiga per internetą: [XII-745 Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo \(lrs.lt\)](#)

ŠIŲ GAIRIŲ TKSLAS – ATSKLEISTI SOCIALINIO SĄMONINGUMO BEI PILIETIŠKUMO UGDYMO SVARBĄ BEI APTARTI, KOKIOMIS PRIEMONĖMIS EFEKTYVIAUSIAI UGDYTI ŠIUOLAIKIŠKĄ, ATSAKINGĄ IR PILIETIŠKĄ PAAUGLĮ.

Pateiksime būdus, kaip motyvuoti 5–8 klasių mokinius nagrinėti aktualius šių dienų reiškinius, kartu įtraukiant juos į problemų sprendimo paieškas asmeniniame, bendruomeniniame ir globaliame lygmenyse.

Gairėse trumpai pristatysime 11–15 m. paauglių kognityvinės ir socialinės raidos ypatumus bei dinamiką, kad galėtume geriau suprasti, kokiais metodais ir būdais ugdyti socialiai atsakingą elgesį.

Galiausiai pristatysime naują 5–8 klasėms skirtą integruotą programą „Jaunas ir pilietiškas“, kurios išskirtinumas yra mokymasis iš aktualijų: mokiniai nagrinėja aktualius visuomenės reiškinius – pasaulio, šalies, bendruomenės problemas – ir kartu mokosi suprasti bei vertinti kompleksines valstybės ir pilietinės visuomenės situacijas.

Lietuvoje šiuo metu vykstantis Bendrųjų ugdymo programų turinio atnaujinimas remiasi tarpdalykine integracija². Ugdymo programa „Jaunas ir pilietiškas“ atliepia šią darbo su mokiniais metodiką ir siūlo integruoti ekonomiką ir verslumą, pilietiškumą bei dorinį ugdymą (etiką) per geografijos, istorijos ir kitas disciplinas. Itin svarbu, kad integracija pamokose vyktų žinias siejant su realaus pasaulio aktualijomis bei asmenine mokinio patirtimi.

Šios gairės remiasi naujausiais edukologijos ir psichologijos tyrimais bei inovatyviomis pilietinio ugdymo priemonėmis.

2. PILIETIŠKUMO UGDYMAS XXI AMŽIAUS KONTEKSTE

Įsivaizduokime švietimo sistemą kaip lauką, kuriame sąveikauja trys piramidės principu sudėlioti lygmenys. Aukščiausias lygmuo yra valstybė, žemiau – vidurinysis lygmuo – mokykla, o dar žemiau – asmenų bei šeimų bendruomenė.

² Pekarskienė, I., Girdauskienė, L., Pagrindinio ugdymo socialinis ugdymas ekonomikos ir verslumo programa, [interaktyvus], 2021 [2021 gruodžio 22d.]. Prieiga per internetą: [PROJEKTAS 2021-03-26d. \(emokykla.lt\)](https://projektas2021-03-26d.emokykla.lt)

Tokioje schemoje valstybė, susirūpinusi, kaip asmenį ugdyti piliečiu, inicijuoja pilietiškumo ugdymą ir įpareigoja mokyklą įdiegti atitinkamą programą. Tai yra natūralus ir savaime suprantamas procesas. Bet svarbus ne tik valstybės indėlis, dar svarbiau, kaip mokytojai supranta ir perteikia pilietiškumo ugdymą moksleiviams.

Egzistuoja du požiūriai į valstybę:

- » valstybė kaip institucija, kuri apsprendžia žmonių gyvenimus per įstatymus;
- » valstybė kaip žmonių bendrai kuriamas projektas.

Jei valstybė suprantama kaip skirtingų institucijų visuma, žmogus save suvokia kaip pasyvų ir prie valstybės valdymo neprisidedantį subjektą. Pilietiškumo ugdymas tuomet nukreiptas į mokslą apie institucijas, jų veikimą ir teorinių žinių gilinimą.

Jei valstybė suprantama kaip žmonių kuriamas projektas, tuomet žmogus save suvokia kaip asmenį, atsakingą už savo valstybės kūrimą ir joje vykstančius procesus. Tada ir pilietiškumo ugdymas tampa įvairiapusis, dinamiškas, atspindintis istoriją, leidžiantis suprasti valstybės valdymą bei asmeninę galimybę savanoriškai veikti bendruomenės ir valstybės naudai.

Mokytojams svarbu atskleisti visuomenėje vykstančius procesus bei galimybes į juos įsitraukti, kartu kurti geresnę santvarką ir pridėtinę vertę. Taip pat mokytojai svarbu kuo mažiau vaizduoti valstybę tarsi tolimą politinių ir biurokratinių institucijų visumą, kurios santykio su žmogumi pajusti beveik neįmanoma.

Norint pasiekti geriausių rezultatų, svarbiausia yra rasti paaugliams priimtinių ir suprantamų reiškinių bei argumentų, kurie tiesiogiai sietųsi su jų patiriama tikrove. Svarbu pateikti atpažįstamų pavyzdžių, kurie motyvuotų, rodytų pavyzdį, kaip visi valstybės piliečiai, nepaisant amžiaus grupės, gali dalyvauti pilietiniame ir bendruomeniniame gyvenime.

3. SOCIALINIO UGDYMO KOMPETENCIJA

Socialinio sąmoningumo ugdymas paauglystėje padeda pamatus vėlesniam pilietiškumo ugdymui. Šiame laikotarpyje svarbu atkreipti dėmesį į toliau išvardytus socialinio sąmoningumo ugdymo aspektus³.

³ Kivieskienė, G., Kivieska, V., (2012) Partnerystė socialinėms inovacijoms. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4318316/datastreams/MAIN/content>

Asmeninė atsakomybė

Mokiniais svarbu ugdyti supratimą, kad tikrieji problemų sprendėjai esame mes patys, kad asmens laisvė įpareigoja ne tik daryti tai, ką žmogus nori, bet ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Žadinant atsakomybės jausmą, būtina padėti suprasti, kad norint priimti teisingus sprendimus, reikia vadovautis vertybėmis ir atsakingai apgalvoti savo veiksmų padarinius.

Bendruomeninė vertė

Asmeninė atsakomybė priimant sprendimus neatsiejama nuo bendruomeninės gerovės. Svarbu skatinti paauglius galvoti ne tik apie jų pasirinkimų naudą sau, bet ir savo artimui, visai bendruomenei, visuomenei. Taip žmogaus mąstymas yra papildomas dorybių etika ir virsta socialios bei visapusiškai brandžios asmenybės stuburu.

Jaunas žmogus kuria pridėtinę vertę

Jaunam žmogui reikia padėti suprasti, kad jis gyvena galimybių tikrovėje. Kurti asmeninį ir bendrąjį gerį galima gerai mokantis, atskleidžiant savo talentus, puoselėjant bendruomeninius santykius ir veiklas, išreiškiant pilietinę nuomonę, dalyvaujant valstybės gyvenime.

Aktyvaus piliečio noras veikti bendruomeniškai

Atsakingas ir socialiai brandus pilietis yra ne tas, kuris išmoksta pilietiškumo pamokose dėstomą teorinę medžiagą ir deklaruoja patriotinius jausmus. Atsakingas ir socialiai brandus pilietis yra tas, kuris atsakingai veikia ekonominėje ir visuomeninėje tikrovėje ir geba spręsti įvairias asmeniniame ir bendruomeniniame gyvenime kylančias problemas.

4. SOCIALINIS SĄMONINGUMAS IR JAUNUOLIŲ KOGNITYVIOJI IR SOCIALINĖ RAIDA

Ugdant jauną, socialiai brandų ir pilietišką asmenį svarbu itin gerai suprasti:

- » kaip vyksta paauglių sąmoningumo raida;
- » kokie pagrindiniai elementai sudaro jauno žmogaus patiriamą tikrovę;
- » kaip šie tikrovės elementai siejasi tarpusavyje;
- » kokie yra psichologiniai jauno žmogaus raidos ypatumai;
- » kokia yra paauglių gebėjimo mokytis specifika.

11–15 metų asmens psichologinės raidos tarpsniu ima formuotis sąmoningos etinės nuostatos, formuojasi

vertybinis pamatas. Išskyla ir yra išbandomos prosocialinės vertybės, tokios kaip pagalba kitam, savanorystė⁴.

Mokytojai turi būti pasirengę socialiniuose reiškiniuose atrasti pilietiškumo vertybių bei gebėti paversti jas pilietiškumo ugdymą iliustruojančiais pavyzdžiais.

Jaunuolių socialinė raida (11–15 m.)

- » Itin svarbu priklausyti bendraminčių grupei.
- » Didėja supratimas apie socialinių grupių požiūrį, kreipiamas dėmesys į kultūrinės perspektyvas.
- » Formuojasi įvairių socialinių grupių ir institucijų nuostatos.
- » Didėja kritiškumas sau ir aplinkai.
- » Formuojasi aiškus požiūris į savąjį „aš“.
- » Pradedama mąstyti apie gilesnius asmeninius tikslus.
- » Pradedama aktyviai konstruoti religinę, etinę sampratą ir domimasi globaliomis problemomis.
- » Ryškėja asmeniniai interesai bei pradedamos suprasti profesinės galimybės.
- » Siekiama intensyvaus emocinio patyrimo⁵.

4 Lodienė, I., (2010) Paauglių santykių su aplinka ypatumai ugdymo procese. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/dd361f31-4972-4830-9a1c-b3d30a68083/content>

5 Rakisckienė, L., (2021) Mokyklinio amžiaus vaiko ir jaunuolio kognityviosios ir socialinės-emocinės raidos aprašas. Prieiga per internetą: <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/06/VAIKO-RAIDOS-APRA%C5%A0AS.pdf>

Paauglystės laikotarpiu vyksta šuolis nuo paprasto, vaikui būdingo „juoda-balta“ link abstraktaus, daugiasluoksnio, kompleksiško ir analitinio mąstymo.

Tai lemia, kad paauglio psichologinė raida itin suspartėja, paauglys ima kelti sudėtingesnius klausimus.

Jaunuolių kognityvinė raida (11–15 m.)

- » Vystosi sisteminis samprotavimas, mokomasi kelti ir tikrinti hipotezes.
- » Didėja gebėjimas analizuoti.
- » Didėja psichinis lankstumas, informacijos atnaujinimo efektyvumas.
- » Aktyviai siekiama susieti jau turimą informaciją su naujai išmokstama.
- » Savarankiškai planuojamos veiklos ir prioritetai.
- » Gebama padaryti logines išvadas iš turimų prielaidų.
- » Pradedama analizuoti tekste paslėptas prasmes bei simboliką.
- » Rodoma iniciatyva ir gebėjimai imtis spręsti problemas, reflektuoti⁶.

⁶ Rakiskienė, L., (2021) Mokyklinio amžiaus vaiko ir jaunuolio kognityviosios ir socialinės-emocinės raidos aprašas. Prieiga per internetą: <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/06/VAIKO-RAIDOS-APRA%C5%A0AS.pdf>

Taigi integruojant pilietiškumo ugdymą į 5–8 klasių programas svarbu atkreipti dėmesį į mokinius ir jų socialinę bei kognityvinę raidą.

11 metų mokinio gebėjimai gali ženkliai skirtis nuo 15 metų mokinio galimybių. Atsižvelgiant į tai, kalbant apie aktualias problemas, siūloma kelti klausimus, kuriuos būtų galima pritaikyti ir nagrinėti įvairiuose kontekstuose, siejant turimą informaciją ir asmenines patirtis⁷.

5. SOCIALINIO SĄMONINGUMO UGDYMO PRIEIGOS

5.1. Reiškinių grįstas mokymas(is)

Informacija lengviausia įsisavinama tuomet, kai ji tiesiogiai siejasi su asmenine patirtimi. Mokiniais taip pat lengviau suvokti ir išmokti naują informaciją, kai temos ir pavyzdžiai yra atpažįstami bei pačių patiriami. Kalbant apie socialinę realybę, rekomenduojama pasirinkti temas, atspindinčias socialinius reiškinius⁸. Reiškinių nagrinėjami kaip visuma realiame kontekste, peržengiant atskirų disciplinų,

⁷ Dadwal, S., (2019) Active Learning Techniques. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/5463139/Active_learning_techniques

⁸ Phenomenon based Learning. In: What is Phenomenon-based Learning? Its Benefits & Examples (2019). Prieiga per internetą: <https://www.valamis.com/hub/phenomenon-based-learning>

institucijų, kultūrų ar geografinės ribas. Jie identifikuojami iškeliant klausimą ar problemą (pvz., Kaip išspręsti skurdo problemą?). Mokymasis itin efektyvus, kai mokiniai kaip veikiantys subjektai, atsiduria tam tikro reiškinio centre (pvz., skurdo), kelia jiems rūpimus klausimus, susijusius su šiuo reiškiniu, išskaido reiškinį į atskirus jį sudarančius elementus (pvz., skurdo ekonominės priežastys ar sprendimo būdai; kokios dorybės padeda mažinti skurdą bendruomenėje arba kaip pilietinės iniciatyvos prisideda įveikiant skurdą), diskutuoja apie juos, nagrinėja ir patys ieško atsakymų⁹. Tuomet mokiniams įdomu, jie motyvuojami gilintis, sužinoti, suprasti. Mokymasis iš aktualijų kartu su tarpdalykine integracija yra itin veiksminga mokymosi prieiga, kuri leidžia mokiniui suprasti temą iš skirtingų perspektyvų.

9 Vyšniauskaitė, M., Kvieskienė, G., Kvieska, V., Rauhansalo, T., (2019). Kaip ugdyti socialiai sąmoningą moksleivį. Prieiga per internetą: <https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2017/02/kaip-ugdyti-socialiai-samoninga-moksleivi.pdf>

Teorijos mokytis svarbu, bet dar svarbiau suprasti, kaip tai, ko mokinys išmoksta, sąveikauja su jį supančia aplinka, kokią įtaką daro jo pasirinkimams bei kaip jis pats gali imtis iniciatyvos tam tikroms problemoms spręsti¹⁰. Atpažįstamų socialinių problemų bei reiškinų nagrinėjimas padeda suvokti, kad kiekvienas asmeniškai esame atsakingas ne tik už asmeniniame gyvenime vykstančius procesus, bet ir už bendruomeninius ar globalius įvykius. Tai yra itin svarbus motyvacijos įrankis: mokiniai, pajutę atsakomybę ir laisvę veikti, aktyviau įsitraukia į diskusijas, pasiekia geresnių rezultatų¹¹.

10 Phenomenon Based Learning. Phenomenal Education oficialus puslapis. Prieiga per internetą: <http://www.phenomenaleducation.info/phenomenon-based-learning.html>

11 Kvieskienė, G., Vyšniauskaitė, M. (2017). Integruoto turinio plėtra: socialinio ugdymo(si) diskursas. In Socialinis Ugdymas. 2017, t. 46, Nr. 2, p. 6–23 / Vol. 46

5.2. Socialinis ugdymas individualiu, bendruomenės ir globaliu lygmenimis

Šiuolaikinio socialinio sąmoningumo ugdymas turėtų atsiskleisti trimis lygmenimis:

- » **Individualiame lygmenyje** reikėtų padėti suprasti savo vaidmenį tam tikros problemos kontekste.

Nagrinėjant skurdo temą **asmeniniame lygmenyje** vertingiausia būtų galvoti –

KAIP AŠ GALIU PADĖTI SKURSTANTIEMS?

- » **Bendruomeniniame lygmenyje** svarbu parodyti, kaip asmens gerovė yra glaudžiai susijusi su kitais žmonėmis, o gyvenimas prasmingiausias yra tuomet, kai asmeninės gerovės siekiama atkreipiant dėmesį į bendruomenės poreikius.

Tą pačią skurdo problemą nagrinėjant **bendruomeniniame lygmenyje** vertingiausia su mokiniais diskutuoti –

AR ĮMANOMA IŠSPRĘSTI SKURDO PROBLEMĄ MŪSŲ VISUOMENĖJE?

- » **Globaliajame lygmenyje** ugdyti gebėjimą pažvelgti į savo bendruomenę kitų pasaulio bendruomenių kontekste, padėti asmeniui suvokti save esant

vienos didelės globalios bendruomenės dalimi.

Tad jei skurdo problema nagrinėjama **globaliame lygmenyje**, klausimas diskusijai galėtų būti –

KODĖL PASAULYJE EGZISTUOJA SKURDAS?

Toks ugdymas atspindi šiuolaikinio žmogaus patiriamą tikrovę, nes nagrinėjami reiškiniai vyksta čia ir dabar. Kitaip tariant, šiuolaikinio asmens patirtys ir su tuo susiję iššūkiai apima individualius, bendruomeninius ir globalius lygmenis. Globalūs įvykiai turi poveikį bendruomenei ir tiesiogiai asmeniui, o asmens etiniai, ekonominiai ir kiti veiksniai veikia vietinę bei globalią bendruomenę.

5.3. Ekonomikos, etikos ir pilietiškumo integracija – socialinio ugdymo pagrindas

Kodėl reikia integruoto socialinio ugdymo?

Etika, ekonominės tikrovės supratimas ir pilietinės nuostatos yra esminės ir neatsiejamos socialinio sąmoningumo dalys, nes būtent etika, ekonomika ir pilietiškumas sudaro visuomenės gyvenimo pagrindą. Šių sąsajų atskleidimas ir suvokimas padeda jaunam žmogui pasirengti savarankiškam gyvenimui, tinkamai vertinti socialinę tikrovę, įsitraukti į ekonominį bei bendruomeninį

gyvenimą.

Taigi etikos, ekonomikos ir pilietiškumo integracija yra socialiai atsakingos asmenybės ugdymo pagrindas. Šie trys dalykai apima nors ir skirtingus, bet tarpusavyje susijusius tikrovės elementus:

- » ekonomika atskleidžia žmonių mainų santykius ribotų išteklių sąlygomis;
- » etika atskleidžia žmogaus vertybėmis pagrįstus tarpusavio santykius;
- » pilietiškumo ugdymas atkreipia dėmesį į asmens sąmoningumą bei laisvą ir atsakingą pasirinkimą dalyvauti kuriant bendrąją šalies gerą.

Siekiant įkvėpti mokinius aktyviai, sąmoningai ir sąžiningai dalyvauti visuomenės gyvenime, reikia atskleisti socialinės tikrovės kompleksiskumą – tiek atskirus jos elementus, tiek jų tarpusavio ryšį. Kitaip ekonomika tampa instrumentiniu pinigų srautų valdymu siekiant asmeninės naudos, etika – nuo tikrovės atsiskyrusia filosofijos šaka, o pilietiškumo ugdymas – bandymu paaiškinti mokiniams, kad jie privalo puoselėti demokratiją labiau nei prieš tai buvusios kartos.

Kaip integruoti atliepant Bendrąsias ugdymo programas?

Bendrosiose ugdymo programose nurodoma, kad pilietiškumo ugdymui Lietuvoje yra skiriamos 37 valandos 9-oje ir 37 valandos 10-oje klasėje. Pilietiškumo ugdymo programa yra išdėstyta per dvejus metus, o pagrindiniai ugdymo tikslai apima atsakingos asmenybės ugdymą, gebėjimą spręsti socialines problemas bei tautinės savimonės skatinimą¹². Ekonomikos mokoma 9-oje arba 10-oje klasėje, jai skiriama viena pamoka per savaitę. Šių pamokų nepakanka ekonomikos pradmenims kokybiškai išdėstyti, o mažas ekonomikos pamokų skaičius nesuteikia pakankamai galimybių diskusijoms, praktinėms užduotims atlikti.

5–8 klasių mokiniai pilietinio ugdymo kaip atskiro dalyko neturi, todėl pilietiškumo, kaip ir ekonomikos, ugdymo turinys yra integruojamas į geografijos, istorijos, etikos bei kitų dalykų pamokas¹³. Reikėtų pabrėžti, kad pagal atnaujintų Bendrųjų programų principus, mokymo(si) tikslas yra ugdyti ne dalyko žinovą, o besimokantį ir gebantį

12 Degėsis, L., Bakanas, P., Simutytė, Ž., (2021) Pilietiškumo pagrindų bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. Prieiga per internetą: https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/PDF/socialinis/N%C5%A0A_UT_Pilieti%C5%A1kumo%20pagrindai%2003.31%20OK.pdf

13 Girdauskienė, L., (2020) Ekonomikos ir verslumo bendrosios programos mokymosi turinio pristatymas. Prieiga per internetą: https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/Nuotolinis/renginiu_medziaga/socialinis/5.%20Ekonomikos%20ir%20verslumo%20bendrosios%20programos%20mokymosi%20turinio%20pristatymas.pdf

praktiškai taikyti įgytas žinias mokinį¹⁴. Būtent reiškiniais grįstas mokymas(is) suteikia galimybę mokytojų integruoti ugdymo turinį ir kartu sudaro sąlygas mokiniui ugdyti gebėjimą taikyti įgytas žinias realiame gyvenime.

Pavyzdžiui, kalbant apie skurdą, geografijos pamokoje galima aptarti šalis su didžiausiais ir mažiausiais skurdo rodikliais, diskutuoti, kodėl vienoje ar kitoje šalyje skurdo lygis skiriasi ir kokios ekonominės priežastys gali turėti tam įtakos. Taip pat galima diskutuoti, kaip šalies bendruomenės prisideda mažinant skurdą, kokiais būdais valstybės kovoja su skurdo problema. Taip mokiniai susipažįsta su gamtos sąlygomis, lemiančiomis išteklių pasiskirstymą, su ekonomine tam tikros šalies situacija, pilietinės visuomenės organizacijomis ir bendruomeniškumu.

14 Sakadolsnienė, E., (2021) Kaip socialinio sąmoningumo ugdymą gali praturtinti integruotos pamokos. Prieiga per internetą: <https://www.pedagogas.lt/mokymas/socialiai-samoningas-mokiny-s-misija-imanoma-2399.html>

Norint ugdyti socialiai atsakingą jaunuolį, integruotas socialinis ugdymas turėtų nagrinėti:

NE

valstybės svarbą jaunuolio gyvenime,

O

jaunojo piliečio santykį su etika, ekonomika ir valstybe.

NE

valstybės institucijas bei jų darbo tvarką,

O

institucinės santvarkos vaidmenį žmonių gyvenime.

NE

teorinę pilietiškumo idėją,

O

vietines bei globalias socialines problemas.

NE

tolimus pavyzdžius,

O

paauglius supančius gyvenimo tikrovės pavyzdžius.

6. UGDYMO PROGRAMA „JAUNAS IR PILIETIŠKAS“ 5–8 KL.

6.1. Tikslas ir uždaviniai

PROGRAMOS TIKSLAS – UGDYTI LAISVĄ,
SOCIALIAI IR VISUOMENIŠKAI ATSAKINGĄ
JAUNĄ ŽMOGŲ.

Programos uždaviniai:

- » užtikrinti kokybišką socialinio sąmoningumo ugdymą pasitelkiant reiškiniais grįsto mokymo(si) metodą;
- » atskleisti etikos, ekonomikos ir pilietiškumo tarpusavio darną ir jos svarbą socialiai atsakingos asmenybės raidai;
- » ugdyti mokinių socialinį aktyvumą;
- » suteikti šiuolaikišką ir interaktyvų mokymo(si) turinį ir priemones.

Programa remiasi reiškiniais grįstu mokymu(si).

Programoje socialiniai reiškiniai (pvz., darbas, skurdas, ekologija, vartojimas) analizuojami iš asmeninės, bendruomeninės ir globalios perspektyvų.

Dalykų integracija atspindi bendrosiose ugdymo programose numatytas kompetencijas ir turinį.

6.2. Ugdomos kompetencijos

Programos „Jaunas ir pilietiškas“ turinys yra grįstas toliau nurodytomis kompetencijomis:

- » Komunikavimo kompetencija
- » Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija
- » Kūrybiškumo kompetencija
- » Skaitmeninė kompetencija
- » Pažinimo kompetencija
- » Pilietiškumo kompetencija
- » Kultūrinė kompetencija

Taip pat šioje programoje rekomenduojama pamokose integruoti ekonomiką ir verslumą, dorinį ugdymą (etiką) bei pilietiškumą per geografijos, istorijos bei kitų mokomųjų dalykų pamokas.

Ekonomika ir verslumas

Orientavimasis rinkoje (pinigai, kainos, mainai, darbo pasidalijimas įvairiais laikotarpiais, žmonių migracija,

profesijos, kūrybingumo įtaka, žmonių poreikiai)

Asmeniniai finansai ir jų tvarkymas (žmonių poreikiai, žmogus veikia rinkoje bei ribotų išteklių pasaulyje, taupymas, pajamų šaltiniai, investavimas, biudžetas)

Valstybės vaidmens ekonomikoje ir ekonomikos rodiklių nagrinėjimo bei vertinimo veiklos sritis (Lietuvos bei kitų valstybių ekonominiai santykiai, eksportas, gamyba, ištekliai)

Globalūs ekonominiai procesai (prekyba, išradimai, palengvinę žmonių gyvenimą, pinigų galia istoriniais laikotarpiais, mainų ir prekybos istorija, pasaulio ir Lietuvos ekonominis santykis)

Dorinis ugdymas (etika)

Poreikių įgyvendinimas (svajonės, mokymasis visą gyvenimą, galimybės, pasirinkimai ir pasekmės, žmogaus ir informacinių technologijų santykis, savęs įprasminimas veikloje, empatija, lygios teisės ir galimybės)

Žmonių įtaka gamtai (tarša, tvarumas, atsakingas vartojimas, aplinkosauga ir draugiškas aplinkai verslas, energijos šaltiniai, rūpestinga aplinka)

Santykiai (solidarumas, adaptacija, atsakingas elgesys, bendruomeniškumas, savo jausmų pažinimas,

bendravimas socialiniuose tinkluose, atsparumas neigiamai įtakai, rūpestinga aplinka)

Pilietiškumo pagrindai

Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (demokratija, vertybės, piliečio teisės ir pareigos, asmeninio gyvenimo įtaka bendruomenei, socialinė aplinka, pasaulio kultūra, pilietinės vertybės, įgalinančios kūrybiškai atliepti socialinius pokyčius, problemų sprendimas)

Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje (socialiniai santykiai, atsakomybė bei kitos pilietinės vertybės, taika ir savanoriškas taisyklių laikymasis, bendruomenės santykių puoselėjimas, pokyčių bendruomenėje skatinimas, pagalba kitiems, savanorystė, valstybėje vykstantys pokyčiai ir žmonių įtaka)

Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas (socialinių ryšių palaikymas, santykis su visuomene, valstybės problematika, bendradarbiavimas dėl bendrojo gėrio, socialinė kaita, valstybės paveldas, socialinė tikrovė, visuomeniškumas, žmonių veikimas valstybėje)

6.3. Ugdymo programos struktūra ir naudojimo(si) galimybės

Ugdymo programos struktūra

Programą sudaro 12 pamokų. Kiekviena pamoka parengta taip, kad jos aktualumas ir sudėtingumas atitiktų mokinių amžiaus grupę bei socialinę ir kognityvinę raidą.

- » Kiekvienos programos temoje yra aprašoma rekomenduojama dėstymo eiga.
- » Kiekviena tema sudaryta iš 3 ar daugiau fragmentų.
- » Temos fragmentai parengti taip, kad aptariama problema apimtų asmeninę, bendruomeninę ir globalią perspektyvas.
- » Kiekvienas fragmentas trunka iki 15 min.
- » Kiekviena tema turi medžiagą apibendrinantį infografiką.

Ugdymo platformai būdingi šie aspektai:

- » Mokinio teorinėje dalyje teorinė medžiaga aiškinama per aktualius reiškinius.
- » Lengviau įsidėmėti informaciją padės infografikai ir „Jaunas ir pilietiškas“ programai sukurtos vizualizacijos.
- » Kiekvienoje temoje teorinę dalį pristatys trumpi

filmukai, kurių herojai padės lengviau suprasti pateiktą informaciją.

- » Ugdant mokinio atsakomybę už savo mokymąsi, kiekvienos temos pabaigoje bus pateiktos pamokos refleksijos bei įsivertinimo užduotys.

Ugdymo platformoje ypatingas dėmesys skiriamas ne tik inovatyviam mokinio ugdymui, bet ir pagalbai mokytojui. Mokytojo knyga palengvins pasiruošimą pamokoms, pateiks rekomendacijas, o siūlomi diskusinių klausimų atsakymai padės moderuoti diskusijas, organizuoti komandinį darbą.

Ugdymo programos naudojimo(si) galimybės

Programa „Jaunas ir pilietiškas“ gali būti naudojama ir formaliajame, ir neformaliajame ugdyme. Formaliajame ugdyme siūlome integruoti programos turinį į geografijos, istorijos ir dorinio ugdymo (etikos) pamokas.

Šios programos pagrindu gali būti įgyvendinama neformaliojo švietimo programa dirbant su grupe, sudaryta iš skirtingų klasių mokinių.

Remiantis programoje siūlomomis temomis, mokyklų bendruomenės gali organizuoti popamokines veiklas, ilgalaikius ir trumpalaikius projektus, netradicinio ugdymo dienas.

6.4. Programos temos

Toliau nurodomos pavyzdinės programos temos, kurių probleminiai klausimai bus nagrinėjami asmeniniame, bendruomeniniame ir globaliame lygmenyse.

1. Darbas

1. Kodėl žmonės dirba?
2. Kas geriau – 300 eurų pašalpa ar 300 eurų atlyginimas?
3. Kodėl ir „Snapchat“ savininkas dirba?

2. Skurdas

1. Kodėl vieni turi viską, o kiti lieka be pusryčių?
2. Skurdas ir nepritekliai.
3. Visi turtingi: misija (ne)įmanoma?

3. Mainai

1. Kas yra mainai?
2. Kas bendro tarp mainų ir kainos?
3. Kada deimantų maišas tampa pigesnis už stiklinę vandens?

4. Ekologija

1. Švarus kambarys = švari aplinka?
2. Kaip gyventi ekologiškiau?
3. Kas sieja jogurto indelį ir dantų šepetėlį?

5. Socialiniai tinklai

1. Kaip socialiniai tinklai pakeitė mūsų bendravimą?
2. Ar socialiniuose tinkluose egzistuoja nuomonės burbulai?
3. Kaip išlikti savimi socialiniuose tinkluose?

6. Vartojimas

1. Ar skiriasi „noriu“ ir „reikia“?
2. Kaip verslininkai nusprendžia, ką gaminti, – pieną ar limonadą?
3. Reklamos poveikis vartojimo įpročiams: *kola ar pepsi?*

7. Sveikata

1. Kodėl sveika gyvensena yra „ant bangos“?
2. Kas atsakingas už mano sveikatą?
3. Kaip būti sveikam neperlenkiant lazdos?

8. Savanorystė ir parama

1. Kas yra savanorystė?
2. Kodėl verta dalintis?
3. Kaip savanorystė keičia pasaulį?

9. Asmenybės tapsmas

1. Esu savo gyvenimo autorius.
2. Asmenybės dëlionė susideda iš skirtingų detalių.
3. Kas sieja atkaklumą ir sėkmę?

10. Melagienos

1. Kaip atpažinti melagienas?
2. Lietuva propagandos kontekste.
3. Ar žmogus gali būti užprogramuotas?

11. Robotai

1. Ar dirbtinis intelektas yra pranašesnis už žmogų?
2. Robotai pakeis žmones.
3. Ar robotai elgiasi etiškai?

12. Atsakomybė

1. Ar egzistuoja laisvė be atsakomybės?
2. Atsakingi pasirinkimai.
3. Socialinė atsakomybė.

